

SZEMLE

Egy új művelődéstörténeti könyvről. (S. Dr. Heksch Agnes: *Imre Sándor művelődéspolitikai rendszere*. Tankönyvkiadó, Budapest 1969. 299 o.)

Neveléstörténetünk adóssága csökkent ennek a jelentős munkának megjelenésével. Különösen a közelmúlt, a felszabadulás előtti néhány évtized iskolapolitikája, nevelési rendszere tűnik feltáratatlannak. Ezért tartjuk különösen fontosnak mindazokat a kutatásokat és ezek között is a szerző munkáját, mert segít eligazítani bennünket a korszak jobb megértésében, a sematikus és egyoldalú látás helyett az összefüggések dialektikus elemzésével és a sokoldalú oksági kapcsolatok feltárásával.

S. Dr. Heksch Agnes könyve gondosan megrajzolja Imre Sándor nemzetnevelési koncepciójának kialakulását, a nemzetnevelés előzményeit, a polgári demokratikus forradalom hatását Imre reformtörekvéseire. Rámutat Imre Sándor rendszerének elméleti, világnézeti és gyakorlati forrásaira és következményeire. A nemzetnevelés koncepciójának mintaszerű megvilágítását nyújtja.

Minden nagy gondolkodónak, így Imre Sándornak is tévedéseivel és törekvéseivel együtt teljes az élete. A könyv ezt az ellentmondásosan megmutatót, sok lényeges kérdésben haladó és előremutató rendszert kitűnő érzékkel tárja elénk. Az egyén és a közösség összefonódása például igen pozitív szerepet kap ebben az ellentmondásos szemléletben.

A szerző plasztikusan tárja elénk Imre Sándor tevékenységét a polgári demokratikus forradalom kulturális irányelveinek közvetlen megvalósításában. Imre reformtörekvéseiben a nemzetnevelés gondolatát kiterjeszti a magasabb művelődés nélkül maradt rétegek gyermekeiről történő gondoskodásra is. A könyv érdekesen taglalja Imre Sándor államtitkári tevékenységét, minisztériumi működését. A gondosan felhasznált forrásmunkák, levéltári anyagok tükrében újszerűen mutatja be Imre humanizmusát, melynek egyik fontos tétele, hogy a nemzetnevelés nem zárja ki az internacionalizmus eszméjét és az iskola feladata a műveltség minél szélesebb körű terjesztése.

Imre meggyőzően bizonyította az iskola fontos társadalmi szerepét. Ezért volt híve a népiskola fejlesztésének, a közműveltség minél szélesebb körre való kiterjesztésének. S. Dr. Heksch Agnes igen sokoldalúan fejteti Imre Sándor harcát Klebelsberggel.

A szerző külön érdeme, hogy mintaszerűen összefoglalta Imre Sándor neveléstudományi rendszerének alapvető kérdéseit. Megfogalmazásában tisztán áll előttünk Imre Sándor egész neveléstana, a nevelés célkitűzése, az eszközök és módszerek, az egyes nevelési ágak sajátosságai.

A könyv úttörő és érdekes olvasmány a pedagógiai tudomány művelői és a gyakorló pedagógusok számára egyaránt. A szerző bebizonyította, hogy a ma nevelési problémáinak megértéséhez a múlt elemző ismeretére van szükség.

dr. Geréb György

Bellay László: *Hogyan tanuljuk a fizikát? Othoni kísérletek tanulók számára* (Tankönyvkiadó, Budapest, 1970. 280 oldal, 25,50 Ft.)

A szerző azzal, hogy könyvének ezt a címet adta: *Hogyan tanuljuk a fizikát?* — nem vezet félre, mert a fizikatanulás titka mint mondja: *a természet megszólaltatása, megfigyelése kísérlet útján*. Azzal tehát, hogy az ilyen szintű fizika tanulását kísérlethez, megfigyeléshez köti, *a legjobb utat választotta*, hisz az általános iskolai fizikatanítás tapasztalati-kísérleti fizikatanítás, s így tanulásának legjobb útja is csak ez az út lehet.

A könyv lényegében három részre tagolható:

I. A fizikatanulásra, a fizikai ismeretszerzésre vonatkozó hasznos tanácsokból.

II. A fizika egyes fejezeteihez tartozó (mechanikai, fénytani, hőtani, elektromosság-tani), a tantervi anyagot erősítő, kiegészítő kísérleti anyagból.

III. Fizikai kérdésekhez, problémákhoz, számításos feladatokhoz adott segítségből.

Eddig is jelentek meg ilyen jellegű munkák — kísérletezzünk és gondolkozzunk. Játékos fizikai kísérletek, 100 kísérlet stb. — melyek hasznosak, kerestek voltak a fiatalok körében. A jelen munka előnyét első sorban abban látom, hogy *nem szakad el az iskolai anyagtól, szorosan tapad az iskolában tanultakhoz*. Magyarán, fogalmakban, jelölés-módban azonosul azzal. Így *valóban segíti a tanulást!* Ott, ahol az általános iskolában nem tárgyalt érdekes anyagot érint, a szükséges fogalmakat mind megadja. *Jól kiegészíti tehát az iskolai ismeret és munkamódszereket.*

Sok új, eddig nem ismert kísérletet vesz

fel a munka. Ezek igen meggyőzőek, szel-lemesek, könnyen összeállíthatók. Pl. a feszültségkülönbség analógiás hővezetési vagy léggömbös kísérlete. Olyan hasznos, a kísérletezéshez tartozó ismereteket is ad, melyeket sehonnan sem szerzhet meg a tanuló. Pl. nullával induló számlálás.

A kísérletek érdekesek, érdeklődést keltők, egyszerűek, hozzáférhetőek, gondolkodtatók, technikai szemléletre nevelők.

A szerző szem előtt tartotta, hogy a kísérletekhez szükséges anyag összegyűjthető legyen. A legtöbb esetben a lakásban található anyaggal a kísérletek elvégezhetőek. Konyhai mérleg, konzervdoboz, spárga, pohár, orvosságos fiola, dugó stb. Gondoljunk pl. a hajszálcsovességre, Archimedes törvényére. Nem vékony üvegcsövet használ fel a gyerek kísérleteihez, hanem spárgát. Nem archimedeszi hengerpárral dolgozik, hanem pohárral, konyhai mérleggel. Az iskolában látott, sokszor tanszergyári eszközökkel végzett kísérleteket egészítik ki egyszerű eszközökből összeállított kísérleteivel.

A munka gyerekeknek, esetleg segíteni szándékozó szülőknek szól. Ezt a célját az imént felsoroltak alapján magas szinten ki is elégíti. A gyereket leköti, logikus okfejtéssel, mondanivalójával azonban megfogja a felnőttest is. A fizika tanulásának logikáját adja a tanuló számára világos, egyszerű, mégis emelt szinten. Ezzel azonban nemcsak a tanuló és a segítő szülő számára ad hasznos segítő könyvet a szerző, hanem bizonyos vagyok benne, az általános iskolai fizikatanárok hasznos könyve is lesz!

Felhasználható az iskolai — nemcsak fogalom kialakító, hanem fogalom elmélyítő — tanuló-kísérletek, fizikai gyakorlatok beállítására is. — Pl. a súlyponttal kapcsolatos kísérletek egyszerűek, könnyen kivitelezhetőek, elmélyítik az ismereteket, összefüggések felismerésére motiválják a tanulót.

A kísérletek egy jelentős része olyan, hogy beállítható az óra összefoglaló részébe. Alkalmas arra, hogy ennek alapján a tanár meggyőződjön: megértették-e a tanulók az órán adott ismeretanyagot és képesek-e azt alkalmazni? Sokszor viszont alkalmas az óra anyagának motiválására is. Alkalmas arra, hogy elindítsa az órát, s a választ az osztály az óra végén adja meg. Alkalmas szakköri foglalkozásra is. Alkalmas anyag arra, hogy ne középiskolai anyagot adjon a szakkör, hanem hozzá nem elméletieskedve, hanem kísérletre, megfigyelésre építve. Pl. fénymutató, nem az általános iskola anyagát mélyítse el, kalorimetrikus mérések stb.

Összefoglalva felhasználható a munka:

— a gyengébb eredményt felmutató tanuló ismereteinek erősítésére;

— a fizikát nem kedvelő tanulónál a fizika megszerettetésére;

— a jó, az érdeklődő tanulónál az ismeretek szélesítésére;

— szakköri foglalkozásra, iskolai, otthoni tanuló-kísérlet, fizika gyakorlat beállítására.

Ábra anyaga, a képanyag emeli a könyv értékét.

Buzdítjuk a tanulókat, szülőket a könyv megvásárlására, felhasználására!

Dr. Veidner János

100 ÉVES A BAJAI TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZET

Az 1870. június 23-án Eötvös József válas- és közoktatásügyi miniszter kézjegyével kiadott okirat biztosította az intézet megalapítását. Évtizedek során Dél-Magyarország, majd az ország egyik legjelentősebb, szép hagyományokkal rendelkező intézetévé vált. A múlt legjobb hagyományainak ápolása mellett tanárai mindenkor a korszerű nevelési, képzési eljárások kutatásában is élen jártak.

Jelentős változást hozott az intézet életében is az 1959-es esztendő, amikor felsőoktatási intézménnyé válva, korszerűbb keretek között folytatta magas színvonalon a tanítók képzését.

A százéves múltját ünneplő intézet szép kiállítású, jubileumi évkönyve csupán rövid áttekintést tud nyújtani arról a munkáról, amit tanárai végeznek.

Gaszner István intézeti igazgató KÖSZONTÓ-jében bemutatja a százszentéves intézmény legkiemelkedőbb eseményeit, s azokat, akik fáradhatatlanul dolgoztak a tanítóképzés ügyéért. Az Emlékkönyv szer-

kesztői, mint Gaszner István írja, igyekeztek az elmúlt 100 év évkönyveiben jelentkező tiszteletreméltó hagyományokat kiteljesíteni. Megható — írja — már az első évkönyveknek is az a törekvése, hogy az alig 40 oldalas kiadványokban is fontosnak tartották legalább 1 oktatás- vagy neveléstudományi tanulmány megjelentetését. Ma ezt az elképzelést gazdagabban, az intézet pedagógiai erejét és kedvezőbb gazdasági adottságait is megéreztető kiállításban valósíthatuk meg.

A jubileumi évkönyv első tanulmánya, Keszthelyi Györgytől; a *Bajai Tanítóképző Intézet Története 1870—1970* elemzében tárja fel az intézet 100 éves történetét. Hű képet rajzol a legfontosabb oktatási-nevelési törekvésekről, és felvonultatja a nagy tanáregyeniségek munkásságát is.

A második részben a szerkesztők ismertetik az intézet szervezeti felépítését.

A harmadik részben közölt tanulmányok azt bizonyítják, hogy az intézet oktatói a

közölt tanulmányokkal is szolgálják a magyar nevelés ügyét. Dr. Horváth Imre: A világnézetű nevelés fejlődése a felszabadulástól napjainkig, Petrekanics István: A gyakorlati képzés története, dr. Hadnagy János: dr. Bartsch Samu nyomdokain, Borsodi István: Kísérleteink a matematika tanítás korszerűsítésére, Keszthelyi György: A mai irodalom tanításának problémái a tanítóképzésben, Gaszner István: A hangzattani ismeretek oktatása a tanítóképző intézetekben című kitűnő tanulmányok jelentek meg a jubileumi évkönyvben. A következő részben ismertetik a szerkesztők az oktatók sokoldalú publikációs tevékenységét.

A százszentendős Bajai Tanítóképző Intézetet meleg szeretettel köszönti a jubileumi esztendőben a tízéves Módszertani Közlemények, amelynek az intézet oktatói hűséges munkatársai és támogatói voltak és hisszük, hogy lesznek is.

Németh István

Lomb Kató: Így tanulok nyelveket. (Egy tizenhat nyelvű tolmács feljegyzései) Budapest, 1970.

Olyan könyvecske hagyta el nemrög a Gondolat Könyvkiadó Alföldi Nyomdáját, aminek nem szabadna hiányoznia egyetlen idegen nyelvet oktató tanár, fordító vagy tolmács könyvespolcáról sem.

Lomb Kató „Így tanulok nyelveket” c. könyve őszinte, bensőséges vallomás, baráti tanácsadás minden idegen nyelvet tanulónak, józan számvetés az idegen nyelv tanulás céljaival, mikéntjével, értelmével, rövid történetével, perspektívaival — megannyi érdekes kérdéssel kapcsolatban — közvetlenül, bizalmasan, szakszerűen; a magát csak lingvistának nevező, széles látókörű, művelt „filosz” hozzáértésével.

A mű egyik kétségtelen pozitívuma, hogy a szerző tizenhat nyelvet áttanulmányozó tanuló szemszögéből vizsgálja az idegen nyelv tanulásának elméleti és gyakorlati kérdéseit, s pont ezért mond többet mint a helyenként unalmas, száraz, elszürkült, eklektikus és a külföldi szerzők műveiből összeollózott, kétes értékű módszertanok egyes fejezetei.

El kell olvasnia mindenkinek ezt a művet, aki valaha is gondolt arra, hogy idegen nyelvet tanuljon, mert ha receptet nem is (mert ilyen nincs is!), de hasznos tanácsokat, egy életmű során kikristályosodott, letisztult, helyes és cáfolhatatlan nézeteket hirdet a szerző, amelyek hangsúlyozása — sajnos — néha hiányzik legjobb idegen nyelv oktatási szakfolyóirataink hasábjairól is.

Lomb Kató könyvében érint lényegében minden olyan kérdést, ami minden értelmes idegen nyelvet tanulóban felmerülhet:

Miért tanuljunk nyelveket? Mikor tanuljunk nyelveket? Milyen nyelvet tanuljunk? Hogyan

tanuljunk nyelveket? Miért, mit és hogyan olvassunk? Hogyan tanuljunk szavakat?

Szól a nyelvtelhetség kérdéséről, (amit fikciónak tart!) a szótárak szerepéről, (amik kezdetben gondolkodásra serkentenek, de később lustaságra csábítanak) kiemeli az ún. „sikerélményt”-t, amit a nyelvtanulás kulcskérdésének tart, és nem győzi eléggé hangsúlyozni azt, hogy olvassunk aktívan azon a nyelven, amit éppen tanulunk: adaptált szövegeket, mai színdarabokat vagy regények párbeszédeit, jó ritmusú, színes, modern novellákat — és nem a klasszikusokat, valamint a tankönyveket és a társalgási könyveket, mivel az utóbbiak „műnyelven íródtak”. „Olyan szöveget, amely érdekel bennünket”, mert: „Interesse — stäker als Liebe” (Az érdeklődés erősebb, mint a szerelem) — mondja a német.

Mennyivel eredményesebb lenne jó néhány idegen nyelvet tanuló és tanító ember munkája, ha ezt a tanácsot megfogadná! Lomb Kató a könyve lapjain érvel, vitatkozik, meggyőző és bizonyít. S végső következtetései mindig a lényegre érintik, tételeinek jelentős része axiomatikus, amelyeket minden idegen nyelvet tanítónak és tanulónak alaposan át kellene gondolnia eddigi és jelenlegi munkáját, módszereit azok szempontjából is felül kellene vizsgálnia. Íme néhány ezekből a tételekből:

1. „A nyelvből tanuljuk a nyelvtant, nem a nyelvet a nyelvtanból” (77. lap.)
2. „A nyelv épületének négy tanterme van. Lakójának csak az mondhatja magát, aki mind a négy készséget — beszéd és megértés, írás és olvasás — elsajátította.” (30. lap.)
3. „Heti 10—12 óra foglalkozáson alul nincs és nem lehet eredményes nyelvtanulás.” (Jó lenne, ha erre a mondatra felfigylenének a heti 2—3 órás idegen nyelvi órák „központi előírói és kivitelezői!”)
4. Állást foglal az öncélú grammatizálás ellen, de a nyelvtant az azt megillető helyre teszi, s nem veti el — mint jó néhány nyelvtanár. „A nyelvekben — minden „illogikusságuk” ellenére is — a szabályok adják meg a „mert”-et. Ezeket elsikkasztani éppoly bűn lenne, mint a vegytan, örökléstan vagy kristálytan törvényeit.” (79. lap.)
5. „A szabályokat tudatosítani kell.” (80. lap.)
6. Semmit sem ér a nyelvtudás, ha nem párosul pedagógiai, pszichológiai ismeretekkel és őszinte hivatásérzettel.” Nyelvtanításra nem alkalmas mindenki, aki idegen nyelveket ismer. (229. lap.)

Hasznos tanácsokat talál minden idegen nyelvet tanuló a „10 kérdés” c. részben is, ami egy tapasztalatokban gazdag, az idegen nyelvek tanulásának szentelt, tartalmas életpálya néhány kikristályosodott egyéni titkát árulja el az olvasónak.

Lomb kató nézete helytálló mind az audiovizuális nyelvoktatás aggályait mind az ún. immerziós módszert illetően, ami a gondolkodást száműzni akarja az idegen nyelv tanításakor, s a napi több órás drill módszere háttérében lényegében Osgood, Bloomfield, Weiss és Skinner behaviorizmusa áll, ami itt-ott nálunk is érezteti negatív hatását — anélkül, hogy egyes idegen nyelvet tanítók tudatosan ismernék annak lényegét.

Lomb Kató könyve a komoly problémák szakemberhez méltó ismertetése mellett is rendkívül érdekes és olvasmányos, hisz művében elmeséli azt is, hogyan jutott el 25 év alatt addig, hogy tíz nyelven beszél, s haton pedig szakirodalmat fordít és szépirodalmat olvas. Könyve elsősorban az „átlag nyelvtanuló”-hoz szól, s hangsúlyozza, hogy a szerző módszere nem „egyéni különlegesség”, hanem olyan út, amely „minden tudásra szomjas, szellemi kalandozásra szívesen csábuló ember számára járható.”

Dr. Hajzer Lajos

Ismeretlen ismerősök. Sirály könyvek. Szerkeszti: T. Aszódi Éva. Móra Könyvkiadó. Budapest, 1969.

Arnold Zweig, Giuseppe Dessi, Mohamed Dib, Georges Gogy, Siga Naoja, William Faulkner, Arkagyij Gajdar, Ludvik Askenazy, Jordan Radieskov, Anna Seghers, Tabák András, Konsztantyin Pausztovszkij, Siegfried Lenz, Hugo Claus, Vance Palmer, Franz Werfel, Heinrich Mann, Mándy Iván, William Saroyan, Jurij Nagibin műveiből állította össze a kitűnő szerkesztő T. Aszódi Éva az elbeszéléseket. A főszereplők amerikai, szovjet, arab, német, olasz, japán, cseh, belga, bolgár, ausztráliai, magyar gyerekek. A szerzőket és műveiket, az elbeszéléseket összefűzi a gyermekek iránti féltő szeretet. Zsoldos Vera rajzai díszítik, élénkítik a kötetet.

